

Povilas Gaidelis. *Didvyriai nemiršta: Adolfas Eidimtas-Žybartas, Vygantas*

A. Eidimtas gimė 1915 m. vasario 24 d. Telšių aps., Žarėnų vls., Smilgių kaime gausioje ūkininkų šeimoje. Be Adolfo šeimoje dar buvo trys dukterys ir trys sūnūs. Tėvas Boleslovas Eidimtas valdė 40 hektarų ūkį. Adolfas baigė Smilgių pradinę mokyklą. Po to jis mokėsi Telšių gimnazijoje, kur aktyviai dalyvavo skautų organizacijos veikloje, buvo šios organizacijos gimnazijoje vada. 1935 m. Adolfas baigė gimnaziją ir įstojo į A.Smetonos karo mokyklą Kaune. Karo mokslus jis baigė 1938 metais. Jaunesnį leitenantą A. Eidimtą paskyrė Kaune būrio vadu Jonušo Radvilos 1-ojo husarų pulko eskadrone. Kuomet sovietai pirmą kartą okupavo Lietuvą, eskadroną išformavo ir A. Eidimtą perkėlė į Vilnių. Čia jį paskyrė į Raudonosios armijos 29 - to šaulių korpuso 26-ąjį kavalerijos pulką. 1941 metų pradžioje NKVD atskleidė slaptą antisovietinę lietuvių karininkų organizaciją. Prasidėjo areštai. 1941 m. gegužės 3 d. A. Eidimtą taip pat įtarė prisidėjus prie šios organizacijos ir suėmė. Tačiau jis susirgo šiltine, kuri tuo metu siautė Vilniaus mieste. Suimtajį paguldė į Antakalnio ligoninės užkrečiamųjų ligų skyrių. Tačiau padedant jo sužadėtinei Gabrielei Milvydaitei, Adolfui pavyko iš ligoninės pabėgti. Per naktį jis nusigavo iki Ukmergės ir apsistojo pas pažįstamus Rimavičius. Sustiprėjęs ir atsigavęs, jis nelegaliai nuvyko į Vokietiją. Į Lietuvą A. Eidimtas sugrįžo tik prasidėjus Vokietijos – Sovietų Sąjungos karui. Birželio 22 d. jis Kalvarijoje įkūrė Tautinio darbo apsaugos būrį, kuris be valdžios likusiame mieste palaikė viešąją tvarką. Po kelių dienų būrio vadovavimą perdavė kitiems, o pats išvyko į Kauną.

A. Eidimtas

1941 m. rugsėjo mėnesį A. Eidimtas vedė Gabrielę Milvydaitę ir persikėlė į Telšius – į žmonos tėvo, taikos teisėjo Česlovo Milvydo dvarą Matkaičiuose prie Radviliškio. Nuo 1941 m. pabaigos iki 1942 m. rugsėjo mėn. jis ėjo Radviliškio miesto burmistro pareigas. 1942 m. vasarą draugai supažindino A. Eidimtą su Lietuvos laisvės armijos (LLA) įkūrėju Kaziu Veverskiu – Seniu. Netrukus ir pats A. Eidimtas įstojo į LLA eiles ir tapo aktyviu šios karinės organizacijos nariu. Iš pradžių jis įkūrė LLA Radviliškio sekciją ir jai kurį laiką vadovavo. Nuo 1943 m. kovo mėnesio K.Veverskis paskyrė A. Eidimtą Šiaulių apygardos, kuriai tada priklausė Šiaulių, Telšių, Kretingos, Tauragės ir Mažeikių apskritys, vadu. Prieš prasidedant antrajai sovietų okupacijai Šiaulių apygardoje ši organizacija jau jungė 1500 vyrų, o 1945 metais šis skaičius ūgtelėjo net iki 4000.

A. Eidimtas buvo labai aktyvus ir energingas vadas. Vadovaudamas LLA Šiaulių apygardai jis įgijo didelį autoritetą pavaldinių ir kolegų tarpe. Žmonos tėvo namuose Matkaičių dvare jis su draugais kaupė ginklų ir šaudmenų atsargas. A. Eidimtas ir LLA įkūrėjas K.Veverskis pažinusių kovos strategijos klausimais sutapo. Greitai jie tapo artimais bendražygiais. Dar anksčiau, kuomet Raudonoji armija įsiveržė į Lietuvą, vyriausiasis LLA štabas iš sostinės persikėlė į Šiaulių apskritį. Čia buvo atlikta LLA reorganizacija. Buvo suformuoti veikiantysis sektorius (Vanagai), kurie turėjo kovoti prieš okupantus su ginklu ir Organizacinis sektorius (OS), kurių pagrindinė užduotis – logistika. A. Eidimtas – Žygdas buvo paskirtas LLA vado K.Veverskio pavaduotoju. Jis dirbo centriniame štabe ir dalyvavo 1944 m. rugpjūčio mėnesį įkurto Lietuvos gynimo komiteto (LGK) posėdžiuose. Šio komiteto nariai buvo ltn. K.Veverskis, inž. B.Snarskis, kun. B.Jurgutis ir gen. M.Pečiulionis. LGK mėgino sujungti karinį ir politinį vadovavimą ir skelbėsi vadovaujantis visoms antisovietinėms Lietuvos pajėgoms. Komitetui sutikus, LLA vadai užmezgė ryšius su vokiečiais. Ne tam, kad šiems padėtų kariauti su sovietais, o tam, kad turėtų naudoti sau. Partizanams labai trūko ginklų, amunicijos ir kitokių karo reikmenų, todėl su jais buvo tartasi dėl ginklų tiekimo ir kadru rengimo vokiečių žvalgybos mokyklose. Šias mokyklas baigė nemažai lietuvių. Jie vėliau sugrįžo į Tėvynę ir įsijungė į laisvės kovas. Kuomet Raudonoji armija užplūdo Lietuvą, A. Eidimtui teko išsiskirti su šeima. Jo žmona Gabrielė Milvydaitė – Eidimtienė (vėliau – Čikagoje gyv. Dirvonienė) su dukrele Dalia 1944 m. spalio mėn. išvyko į Vokietiją. A. Eidimtas jas palydėjo iki sienos, o pats sugrįžo atgal į savo Tėvynę – kovoti ir žūti. „Palikti Lietuvą bolševikams be kovos – tai būtų LLA išdavystė,“ - kalbėjo tada A. Eidimtas. Lietuvoje prasidėjo jaunų vyrų gaudymas į Raudonąją armiją, nes okupantų paskelbtą mobilizaciją

lietuviai ignoravo. Vyko NKVD kariuomenės masinis siautėjimas, sodybų deginimas ir civilių gyventojų žudymas. Savo ruožtu laisvės kovotojai pradėjo karo veiksmus prieš okupantus ir bauginimo akcijas prieš jų talkininkus. 1944 m. gruodžio 1-osios naktį A. Eidimtas dalyvavo Seredžiaus miestelio puolime. Seredžių iš penkių pusių atakavo apie 30 partizanų. Užpuolimui vadovavo pats LLA įkūrėjas, buvęs Vilniaus universiteto teisės fakulteto studentas Kazys Veverskis – Senis ir ltn. A. Eidimtas – Žybartas. Po trumpo susirėmimo, kurio metu žuvo vienas partizanas, LLA kovotojai užėmė svarbiausią miestelio pastatą ir išvadavo 10 kalinių. Partizanai išsivedę į kiemą sušaudė miestelio aktyvistus, tarp kurių buvo Seredžiaus valsčiaus Vykdomojo komiteto sekretorius Mizinteris. Iš valsčiaus jie paėmė daug dokumentų. Šią operaciją prisiminė buvęs kovotojas, puolimo dalyvis Jonas Stropaitis – Šalna: „Nutarėme užimti Seredžiaus mstl. Šį puolimą organizavo atsargos karininkas ltn. Eidimtas iš Radviliškio, kuris atvažiavo kartu su Veverskiais. Mūsų būrys turėjo pridengti puolimo grupę nuo Veliuonos pusės iš užnugario ir atremti stribus. Seredžių užėmėme lengvai. Užėmus jį, partizanai „išmedžiojo“ stribus, milicijos viršininką ir surengė jiems teisimą. Buvo sušaudyta 13 stribių. Iš areštinės paleidom tardomuosius. Po to atsitraukėme. Vėliau buvo likviduota skundikų Kulčių šeimyna.“ Po šio partizanų išpuolio, NKVD kariuomenė Seredžiaus apylinkėse pradėjo masinę akciją. Jie sudegino 56 sodybas ir nušovė 313 vietos gyventojų.

Žuvus K. Veverskiui, A. Eidimtas pradėjo vadovauti visai Lietuvos LLA organizacijai ir bandė atkurti nutrūkusius ryšius tarp padalinių. Jis gyveno tai Kaune, tai Šiauliuose, naudojosi keliais konspiraciniais butais ir turėjo fiktyvius dokumentus Vaclovo Tamošaičio vardu. Kaune jis užmezgė ryšius su 1944 m. rudenį lietuvių inteligentų grupės įkurta Lietuvos išlaisvinimo taryba (LIT). Buvo pasirašytas susitarimas, kad LIT vadovaus politiniam pasipriešinimo okupantams sektoriui, o LLA – kariniam. Deja, planų įgyvendinti nepavyko, nes 1945 m. balandžio mėn. buvo suimti LLA ir LIT vadovai. Į NKVD nelaisvę pateko ir A. Eidimtas. K. Veverskio brolis Pranas Veverskis prisimena: „Žuvus Kaziui jo pareigas perėmė ltn. Eidimtas, kuris 1945 m. pradžioje Kaune užėjo pas seną pažįstamą, iš anksto susitaręs pasimatymo laiką. Tik atidarius laukujes duris, ant jo užgulė keli vyrai, užlaužė rankas, nuginklavo ir atsigabeno į saugumo rūsius.“ Tai įvyko 1945 metų balandžio 4 dieną. Pasibaigus pirminio sulaikymo terminui, balandžio 6 d. buvo pasirašytas suėmimo orderis. Pradžioje A. Eidimtą laikė Kaune, o vėliau pervežė į NKGB Vilniaus vidaus kalėjimą. Tardė dieną naktį. Nuo balandžio 6 iki rugpjūčio 8 dienos jis buvo apklaustas net 60 kartų. Tardymai buvo baigti rugsėjo 27 dieną ir byla perduota NKVD kariuomenės karo tribunolui, kuris 1945 m. gruodžio 7 d. A. Eidimtui paskyrė mirties bausmę. Gruodžio 9 d. jį perkėlė į Lukiškių kalėjimą. 1946 m. vasario 5 d. iš Maskvos buvo gautas SSRS Aukščiausiojo Teismo karinės kolegijos pirmininko justicijos gen. pulkininko V. Ulricho pranešimas apie nuosprendžio patvirtinimą visose instancijose ir nurodymas nedelsiant jį vykdyti. Vasario 18-ąją vidaus kalėjimo (buv. KGB rūmų) patalpose esančioje pasmerktųjų sušaudymo specialioje kameroje A. Eidimtui - Žybartui okupantai įvykdė mirties bausmę. Jo palaikai buvo užkasti Tuskulėnų dvaro teritorijoje. Dabar ten įrengtas kolumbariumas.

1997 m. gruodžio 22 d. A. Eidimtui buvo pripažintas kario savanorio statusas. . Krašto apsaugos ministro 1998 m. gegužės 13 d. įsakymu jam buvo suteiktas majoro laipsnis, o 1998 m. lapkričio 18 d. dekretu LR Prezidentas jį apdovanojo Vyčio Kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinu (po mirties).

Tuskulėnų kolumbariumas

Šaltiniai.

1. J. Kojelis. Leitenantas Adolfas Eidimtas. Laisvės kovų archyvas, 14 T, Kaunas, 1995 m.
2. Laisvės kovotojų prisiminimai. X d. Vilnius, 2016 m.
3. Pr. Veverskis. Kazys Veverskis – Senis. Laisvės kovų archyvas 15 T., Kaunas, 1995 m.
4. V. Juozevičiūtė. Adolfas Eidimtas – Žybartas, Vygantas. 1915 02 24 – 1946 02 18. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyr. c. medž.